

יודעים אנו שבלע וזה הוא הדג שנבלע בו, כי אילו היה זה עובר היה נמצא ברחמה.

רב פפא אמר: כגון שמצאו דרך בית הבליעה.

רב נחמן בר יצחק אמר: כגון שמצאו שלם, כלומר, נגמרה כל צורתו וגדול הוא, ואילו היה זה עובר לא היה משתהה לאחר שנשלם ברחם אמו. (16)

רב אשי אמר: לעולם אף בסתמא אנו תולים שהדג בלוע, וממילא לא קשיא; ודקשיא לך: הרי במשנתנו שנינו "דג שבלע", ומשמע שלא התירה המשנה אלא כשראינו בליעה, לא כן הוא, אלא: **רוב דגים במינן** [מין כמותם] **משריציין**, והיות ונמצא מין שונה, **כמי שבלע לפנינו דמי**, והיינו דנקטה המשנה "דג טמא שבלע דג טהור".

תנו רבנן:

דג טמא משריץ [דרכו בהשרצה], היינו, שהעובר הוא במעיו כמו חיה ובהמה.

דג טהור מטיל ביצים ואינו משריץ במעיו.

כל המוליד עובר חי, הרי הוא מניק את ולדותיו; **וכל המטיל ביצים** אינו מניק אלא מלקט להם אוכל; **חויץ מעטלף**, (17) **שאף על פי שמטיל ביצים**, הרי הוא מניק.

הדולפנין [מפרש להו ואזיל] **פריץ ורביץ** א-ח **מבני אדם**, אם בא אדם עליהן הרי הן מתעברות.

קודם שנסתיימה הברייתא מפרשת אותה הגמרא: **מאי דולפנין?**

אמר רב יהודה: אלו **בני ימא** [בני הים], דגים יש בים שחציין צורת אדם וחציין צורת דג, ואלו הן הדולפנין.

וממשיכה הגמרא להביא את דברי הברייתא:

כל שביציו מבחוץ הרי זה מוליד [נקבתו יולדת] ואינה מטילה ביצים.

וכל שביציו **מבפנים**, הרי זה **מטיל ביצים**.

עד שלא נסתיימה הברייתא מקשינן עלה: **איני, והאמר שמואל:**

וכתבו בזה התוספות:

אין להקשות ממתניתין — דשריית דג טמא שבלע דג טהור — לרב ששת דאסר מי רגלים של חמור, דאפילו ללישנא בתרא דרב ששת דאסר אף של סוסים וגמלים לא דמי, חדא: דמתניתין לא איירי אלא בנמצא בתוכו דג טהור [שלא יצא עדיין כדי שייאסר משום יוצא מן הטמא]. ואפילו יצאו, הכא פשיטא דדגים עייל דגים נפיק, אבל מים שהבהמה שותה, לחלוחית הגוף מתערב עמהם. וראה עוד בדבריהם מה שהביאו בשם התורת כהנים, ומה שביארו בזה.

16. [הנה רש"י פירש את קושיית הגמרא על מה שהתירה המשנה דג טהור שבמעיו טמא, ועל זה מקשה הגמרא: שמא אשרוצי אשריץ. ויש להסתפק, כיצד יהא הדין בסיפא כשבלע הטהור דג טמא, האם האיסור הוא דוקא כשמצאו דרך בית הרעי [או דרך בית הבליעה או שמצאו שלם], או שאפילו בלי זה יהא אסור מספק שמא זה שנמצא הוא הבלוע].

17. פירש רש"י: דומה לעכבר ויש לו כנפים.

תשמישו של ביום בין בלילה ומוליד בין ביום בין בלילה, זה אדם וכל דדמי ליה [וכל הדומה לו].

עד שלא נסתיימה הברייתא, שואלת הגמרא: למאי נפקא מינה, מתי הוא זמן הלידה שלהם?

ומפרשינן: נפקא מינה יש במה שאין תרנגולת יולדת אלא ביום, לכדרב מרי בריה דרב כהנא! דאמר רב מרי בריה דרב כהנא:

בדק בקינה של תרנגולין מערב יום טוב בין השמשות ולא מצא בה ביצה, ולמחר השכים קודם עלות השחר ומצא בה ביצה, הרי זו מותרת באכילה ביום טוב, ואינו חושש שמא ביצה שנולדה ביום טוב היא, שאסורה באכילה, כי אין תרנגולת יולדת בלילה.

ומקשינן: והלא בדק, ואיך נאמר שכבר היתה שם?!

ומפרשינן: אימר: לא בדק יפה יפה, או אימר: שמא יצתה רובה וחזרה חוה, שמא יצאה וגם חזרה מערב יום טוב — (4)

ואם כן מותרת היא, וכדברי יוחנן! דאמר רבי יוחנן: ביצה שיצתה רובה מערב יום טוב — וחזרה, הרי זו מותרת לאוכלה ביום

אווז של ישוב ואווז — בר הרי הם כלאים זה בזה, ואסור להרביעם. (1)

והוינן בה: מאי טעמא?! והלא מין אחד הוא?!

ואמר תירץ אביי: משום שאין הזכרים דומים זה לזה, כי זה [אווז בר] (2) ביציו מבחזין, וזה [אווז של ישוב] ביציו מכפנים.

והשתא תיקשי: והרי תרוייהו מטילי ביצים, הרי מבואר שיש מי שביציו מבחזין והוא מטיל ביצים?!

אלא כך תאמר: כל שאבר זכרותו מבחזין, הרי הוא מוליד; וכל שאבר זכרותו מכפנים הרי הוא מטיל ביצים.

ממשיכה הברייתא: כל שדרך תשמישו ביום, הרי זה מוליד [נקבותיו יולדות] ביום.

כל שדרך תשמישו בלילה, הרי זה מוליד בלילה.

כל שתשמישו בין ביום בין בלילה, מוליד בין ביום בין בלילה.

ומפרשת הגמרא: תשמישו ביום ומוליד ביום, זה הוא תרנגול. (3)

תשמישו בלילה ומוליד בלילה, זה עטלף.

וראה שיטה מקובצת.
ב. היינו דוקא כשנולד מזכר, אבל בספנא מארעא מוליד אף בלילה, כמבואר בגמרא בכיצה.
4. ואף שאין זה דבר שכיח, תולים בזה, כי פשיטא לן מכח הברייתא שאין תרנגולת יולדת ביום. רש"י ביצה ז א.

1. כן פירש רש"י. ורבינו גרשום פירש לענין הנהגה ביחד.
2. על פי רש"י ד"ה זכרותו, שמשמע מדבריו שקושיית הגמרא היא מאווז בר, ראה שם. וכן מפורש שם ברבינו גרשום.
3. א. נכתב על פי הנדפס, וכן הוא בכיצה ז א.

טוב.

תרנגולת יולדת לעשרים ואחד יום, לאחר שנתעברה מן התרנגול שוהה ביצתה ליגמר עד אחד ועשרים יום —

וכנגדה באילן — שוהה הפרי משעה שפרח ועד גמר הפרי — לזו.

כלב לחמשים יום משעת העיבור ועד שנגמר צורת הולד — וכנגדו באילן: תאינה.

חתול לחמשים ושנים יום, וכנגדו באילן: תות.

חזיר לששים יום, וכנגדו באילן: תפוח.

שועל וכל מיני שרצים לשישה חדשים, וכנגדם באילן: תבואה.

בהמה דקה טהורה לחמשה חדשים, וכנגדה באילן: גפן.

בהמה⁽⁹⁾ גסה טהורה לתשעה חדשים — וכנגדה באילן: זית.

בהמה גסה טמאה לשנים עשר חודש — וכנגדה באילן: דקל.

חזאב והארי והדוב והנמר והברדלס⁽¹⁰⁾

ממשיכה הברייתא: כל שתשמישו ועיבורו שוה, שני מינים המשמשים באותה צורה — אשר תבואר בהמשך הברייתא — ואף זמן עיבורם שוה, הרי אלו יולדים זה מזה, ומגדלים זה מזה [מניקים זה את בניו של זה].

וכל שאין תשמישו ועיבורו שוה, אין מולידין ומגדלין זה מזה.⁽⁵⁾

הכל משמשיין כשהפנים של הזכר כנגד עורף של הנקבה, חוץ משלשה שמשמשיין פנים כנגד פנים, ואלו הן: דג, ואדם ונחש.

שואלת הגמרא: ומאי שנא הני תלתא [למה דוקא שלשה אלו משמשיין כך]?

כי אתא רב דימי מארץ ישראל לבל, אמר: אמרי במערבא [בארץ ישראל] בטעם הדבר: הואיל ודיברה עמהם שכינה⁽⁶⁾ שעם הדג דיבר הקב"ה במעשה יונה הנביא,⁽⁷⁾ ועם הנחש דיבר במעשה עץ הדעת.

תנא בברייתא: גמל משמש אחר כנגד אחר.⁽⁸⁾

תנו רבנן:

שלוח הרצון, כיון שנתיחד בענין זה מהשאר עד שנאמרה בו לשון אמירה, כאמירה היא אצלו. יפת תואר.

8. יש לומר לפי שצנוע בתשמישו, לכך הוא בוש מלהביט בנקבתו. יפת תואר.

9. הסדר הוא על פי העין יעקב, וכמו שהגיה הרש"ש.

10. ראה פירושו בתוספות.

5. כתב בעץ יוסף: מזה המאמר תראה כמה שגבה חכמת חז"ל בגדרי המינים להבדילם בהבדל ההולדה והשרצה וההנקה ובזמן התדבקות זה לזה, ועיין בספרי חכמי הטבע שאחר כמה יגיעות והתחכמות החלו לדרוך בדרך הזה.

6. ולכן ראוי שיהיו נכבדים בשמושם מזולתם. יפת תואר.

7. אף על גב שאין הדיבור לדג ממש, אלא

והרי למה הצרך לומר "ומכל חית השדה",
אם מבהמה — שזמן עיבורה יותר מן החיה
 — נתקלל הנחש, מחיה — שזמן עיבורה
 פחות משל בהמה — (15) **לא כל שכנ?**!
אלא כך אמר הכתוב: ארור אתה מכל
 הבהמה כמו שהיא ארורה יותר מן החיה,
 ולומר לך:

כשם שנתקללה הבהמה מחיה אחד לשבע
 [פי שבעה], **ומאי ניהו חמור**, כלומר, בהמה
 גסה טמאה **מתול**, שהרי זמן עיבורה של
 בהמה גסה טמאה הוא שנים עשר חודש,
 שהוא שבע פעמים זמן עיבורו של חתול
 שהוא חמשים ושנים יום —

כך נתקלל הוא [הנחש] **מבהמה** גסה טמאה
 המתעברת אחת לשנים עשר חודש **אחד**
לשבע, דהוה ליה פי שבע — **שב שני** [שבע
 שנים].

ומקשינן: **אימא**, והרי יש לומר שכוונת
 הכתוב היא: **כשם שנתקללה חיה מבהמה**
אחת לשלש, **ומאי ניהו ארי** [חיה] **מחמור**
 [בהמה גסה טמאה], שהארי זמן עיבורו
 שלש שנים והחמור שנים עשר חודש, **כך**
נתקלל הוא [הנחש] **מחיה** [מהארי] **אחת**
לשלש, דהוה ליה — עיבורו של נחש —

והפיל והקוף והקיפוף [כעין קוף הוא] **לשלש**
שנים — **וכנגדם באילן בנות שוח**.

אפעה אינו מתעבר (11) עד **לשבעים שנה**
 משנולד — **וכנגדה באילן חרוב**, כי חרוב
 זה **משעת נטיעתו עד שעת גמר פירותיו**
שבעים שנה.

וימי עיבורו של אפעה שלש שנים. (12)

נחש יולד לשבע שנים מהעיבור, ולאותו
רשע [הוא הנחש] **לא מצינו חבר** באילנות
 — (13)

ויש אומרים: חבירו באילנות הוא
מוכספוס (14) [מין בנות שוח ולא בנות שוח
 ממש].

שואלת הגמרא: **מנא הני מילי** שהנחש
 עיבורו לשבע שנים?

אמר רב יהודה אמר רב, ומטו בה משום
דרבי יהושע בן חנניא:

שנאמר במאמר ה' **לנחש במעשה עץ הדעת**
 [בראשית ג יד]: **"ארור אתה** — במשך זמן
 עיבורך — **מכל הבהמה ומכל חית השדה"**,

11. כן פירש רש"י. והרש"ש תמה, שהיה לו
 לפרש שגמר צורת הולד הוא לשבעים שנה
 משנולד האפעה, וכמו שבחרוב לשבעים שנה
 נגמרים פירותיו.

12. נתבאר על פי רש"י. והרש"ש נתן טעם
 למה לא פירש שזה קאי על חרוב.

14. ראה גירסת השיטה מקובצת.

12. נתבאר על פי רש"י. והרש"ש נתן טעם
 למה לא פירש שזה קאי על חרוב.

15. פירש רש"י: שהרי עז חמשה חדשים וחתול
 חמשים ושנים יום. והא ליכא למימר דהא "מכל
 חיה" היינו ארי או אפעה [שזמן עיבורו יותר מן

13. **ביפת תואר צידד**, שאין לו חבר משום שאין
 זה בתולדה אלא משום שנתקלל, כמבואר

תשע שנים!?

ב-ח ומשנינן: מי כתיב "מכל החיה ומכל הבהמה", עד שנפרש את כוונת הכתוב שיהיה הנחש מקולל כפי שנתקלה החיה מן הבהמה, והרי "מכל הבהמה ומכל החיה" כתיב, שמשמעו: ארור הוא מכל הבהמה שנתקלה מחיה.

ואכתי מקשינן: אכן מוכרח שכוונת הכתוב היא שיקולל כפי שנתקלה בהמה מחיה, אבל מניין לומר שהכוונה לקללת בהמה גסה מחיה ונמצאת שקללתו היא אחד לשבע כקללת בהמה גסה טמאה מחתול, והרי אימא: כשם שנתקלה בהמה מחיה אחד לשלש, ומאי ניהו [איזו בהמה נתקלה מן החיה אחד לשלש] עז, כלומר בהמה דקה טהורה, שזמן עיבורה חמשה חדשים מחתול שזמן עיבורו חמשים ושנים יום, כך נתקלל הוא מבהמה [דקה טהורה] אחד לשלש, דהוה ליה חמיסר ירחי [חמשה עשר חודש]!?

ומשנינן: איבעית אימא: "ארור אתה מכל הבהמה" כתיב, ומשמע: יקולל הנחש מן הבהמה המקוללת ביותר, והיינו בהמה גסה טמאה.

אי בעית אימא: קללה הוא, קללה שדי עלויה [לשם קללה נאמר, הטל עליו קללה],

כלומר, היות וקללה היא, הטל עליו את הקללה החמורה ביותר שיכול אתה להכליל בפסוק.⁽¹⁾

אמר שאל ליה קיסר לרבי יהושע בן חנניה: נחש לכמה מייעבר ומוליד, כלומר, כמה שוהה הוא מן העיבור עד הלידה?

אמר ליה רבי יהושע: לשב שני!

אמר ליה הקיסר: והא סבי דבי אתונא ארבעינחו ואוליד לתלת!?

אמר ליה רבי יהושע: הנהו מייעברי הו מעיקרא ארבע שנין.

אמר ליה הקיסר: והא קמשמשי שמושי! ואילו היו מעוברות לא היו מקבלות זכר כדרך חיות ובהמות!?

אמר ליה רבי יהושע: אינהו [הנחשים] נמי משמשי אף בעיבורם כאדם.

אמר ליה הקיסר: והא חכימי אינהו סבי אתונה! וודאי בדקו ומצאו שלא היו מעוברות.

אמר ליה רבי יהושע: אנן חכימינן מינייהו.

אמר ליה קיסר: אי חכמיתו, זיל זכינהו

שכך נתקלל החמור מן השועל, ויהיה זמן עיבורו של נחש כפלים מן החמור דהיינו שנתיים. אלא אף בזה יש לתרץ כתירוצי הגמרא. ועוד "מכל הבהמה ומכל החיה" כתיב, דמשמע: דמשום בהמה שיתירה קללתה על שום חיה, ומצינו חמור מקולל מחתול אחד לשבע.

הבהמה], דאם כן ליכתוב "מכל החיה" ולא ליבעי בהמה.

1. כתב רש"י: יכולה היתה הגמרא להקשות: אימא כשם שנתקלה בהמה מחיה אחד לשנים,